

سیلاب از این نقاط با توجه به ساختار توپوگرافی، کاهش شیب، کاهش ظرفیت رودخانه گرگان رود در این نقاط نسبت به نقاط بالادست و وارد شدن رودخانه به دشت در این ناحیه طبیعی به نظر می‌آید. (نقشه شیب زمین در این نقطه، داخل گزارش آمده است.) با توجه به اینکه تجربه خروج آب در سیل‌های پیشین گرگان رود از این نقطه وجود داشت، جای سؤال دارد که چرا پیش از وقوع سیل اخیر اقدام به چاره‌اندیشی در این نقطه بحرانی نشده و همه اقدامات موقوف به شب قبل از رسیدن سیل جدید شده بود. اگر از تجربه خروج آب در سیل‌های پیشین در این نقاط خاص در زمان مناسب استفاده می‌شد، چه بسا عملیات عمرانی در این نقاط حادثه‌خیز با ممانعت مردمی نظیر آنچه در قرنجیک پورامان رخ داد مواجه نمی‌شد و با کیفیت بهتری صورت می‌گرفت. متأسفانه حتی در سیل اخیر هم با وجودی که در اواخر فروردین ماه آبرفتگی آق‌قلا رفع شده بود اما غفلت از نقاط خروج سیلاب گرگان رود در نزدیکی روستای سلاق یلقی سبب شد مجدداً در ۶ اردیبهشت ماه ۱۳۹۸ آب از همان نقاط پیشین خارج شده و باعث آبرفتگی مجدد در آق‌قلا شود. این آبرفتگی بشدت قبل نبود ولی از این جهت که دقیقاً از همان نقطه سابق بود و یک ماه نیز برای اصلاح آن فرصت وجود داشت، حائز اهمیت است.

۳. تأثیر زهکشی اراضی بر سیلابی شدن همیشه

اولین تصویر ماهواره‌ای در دسترس از شهر همیشه تپه مربوط به سوم فروردین ماه است که نشان می‌دهد این شهر در سوم فروردین ماه و پیش از رسیدن سیلاب خارج شده از مسیر طبیعی گرگان رود از بخش شمال شهر دچار آبرفتگی شده بود، اما متأسفانه این اتفاق بسیار عجیب تاکنون مورد توجه افکار عمومی، رسانه‌ها و مدیران استان قرار نگرفته و هیچ سخنی از آن گفته نشده و تمام توجهات به سمت همان سیلاب دشتی بوده است که بعد از آق‌قلا به همیشه تپه رسید. هر چند این تصویر ماهواره‌ای مربوط به سوم فروردین ماه است ولی گفت‌وگوهای انجام شده با مردم همیشه تپه بیانگر آن بود که از همان اول فروردین ماه ۱۳۹۸ شمال این شهر دچار آبرفتگی شد. آبرفتگی همیشه تپه از این جهت که اساساً در کنار رودخانه گرگان رود واقع نیست بسیار عجیب و غیرقابل انتظار است؛ در شهرهایی مثل گنبدکاووس و آق‌قلا رودخانه گرگان رود از میان شهر می‌گذرد و آبرفتگی این شهرها به دلیل جاری شدن تمامی رواناب‌ها به رودخانه و طغیان گرگان رود چندان عجیب نیست، ولی شهری مثل همیشه تپه که در کنار رودخانه واقع نیست چرا باید دچار آبرفتگی شود؟

تمایز اصلی همیشه تپه با سایر مناطقی که در آن زمان به دنبال بارندگی دچار آبرفتگی نشدند در زهکشی اراضی اطراف آن است. در

غرب استان گلستان فقط این همیشه تپه است که اراضی پیرامونش زهکشی گسترده‌ای شده است و مابقی شهرهای آن محدوده، فاقد اراضی زهکشی شده چندان هستند. تمامی اراضی حدفاصل گرگان رود تا شمال شهر همیشه تپه به مساحت ۳۴ هزار هکتار همگی زهکشی شده‌اند. سیلاب اول همیشه تپه طبق تصاویر ماهواره‌ای در شمال شرق شهر شکل گرفته، دقیقاً در زمین‌هایی است که زهکشی شده بودند. در حال حاضر طرح اجرای زهکشی در ۲۸۰ هزار هکتار از اراضی استان گلستان توسط جهاد کشاورزی در حال اجراست که تا فروردین ماه ۱۳۹۸ از این مقدار، ۳۴ هزار هکتار اجرا شده بود که تمامی این مقدار انجمنی در محدوده شهرستان همیشه تپه قرار دارد. در تصویر ماهواره‌ای مربوط به روز سوم فروردین ماه ۱۳۹۸ که داخل متن گزارش آمده، مشخص است که اراضی شمال شرقی درگیر سیلاب همیشه تپه، دقیقاً همان زمین‌هایی است که زهکشی شده‌اند و زمین‌های بالاتر از این اراضی که زهکشی نشده بودند توانسته‌اند با همان ساختار طبیعی خود رواناب‌ها و بارندگی‌ها را هدایت کنند. هر چند ماهیت عملیات زهکشی باعث سرعت گرفتن تخلیه آب در زمین می‌شود ولی بر خلاف انتظار در روزهای اول فروردین ماه ۱۳۹۸ کاملاً خلاف این در اراضی زهکشی شده همیشه تپه روی داد. اهمیت تأثیر منفی زهکشی ۳۴ هزار هکتار از اراضی همیشه تپه بر سیلابی شدن این شهرستان وقتی بیشتر می‌شود که در نظر داشته باشیم این ۳۴ هزار هکتار فقط فاز اول طرح زهکشی ۲۸۰ هزار هکتار از اراضی استان گلستان است و احتمالاً در آینده با کامل شدن این ۲۸۰ هزار هکتار، سایر شهرستان‌های استان گلستان هم با هر بارندگی درگیر سیل خواهند شد.

۴. منحرف کردن سیلاب اترک به سمت همیشه تپه

از نکات مغفول در سیل گلستان، عدم توجه به سیلاب حاصل از رودخانه مرزی اترک است؛ انعکاس اخبار رسانه‌ای این سیل به نحوی بود که توجهات فقط به سمت طغیان رودخانه گرگان رود و قره‌سو جلب شد ولی واقعیت این است که همزمان با گرگان رود و قره‌سو، دیگر رودخانه بزرگ استان گلستان یعنی اترک هم طغیان کرد و خسارت‌هایی را بر جای گذاشت. حجم سیلاب اترک در یکی از ایستگاه‌های اندازه‌گیری آب منطقه‌ای گلستان حتی به ۴۷۸ میلیون مترمکعب هم رسید؛ این عدد وقتی مهم‌تر می‌شود که در نظر داشته باشیم برآورد مجموع سیلاب حوضه گرگان رود ۳۲۷ میلیون مترمکعب بود، یعنی سیلاب اترک ۱۵۱ میلیون مترمکعب هم بیشتر از سیلاب گرگان رود بود. به دلیل آنکه اترک در نوار مرزی واقع است و کانون‌های جمعیتی کمتر در پیرامون آن واقع است، توجه چندان به روند سیلابی شدن آن نشد.

آب منطقه‌ای گلستان از همان مسیر اولیه حفر می‌شد سیلاب وارد آق‌قلا می‌شد یا نمی‌شد، امکان‌پذیر نیست ولی این امر قطعی است که اگر سیلاب در همان مسیر طبیعی رودخانه از داخل آق‌قلا می‌گذشت، میزان آبرفتگی حاصل از آن بسیار کمتر از آبرفتگی ناشی از کانال انحرافی و خروج از مسیر طبیعی رودخانه می‌شد. در آخرین شب سال ۱۳۹۷ ترکیبی از مداخله آب منطقه‌ای، مردم و فرماندار، باعث خروج سیلاب از مسیر طبیعی گرگان رود شد. با خروج سیلاب از مسیر طبیعی رودخانه، مدیریت آن بسیار دشوار شد و مدت زمان ماندگاری سیل هم افزایش یافت.

۲. بی‌توجهی به تجربه سیلاب‌های پیشین آق‌قلا

نکته بسیار مهم سیلاب آق‌قلا این است که طبق گفته مردم محلی و تأیید خود آب منطقه‌ای، در سیل‌های پیشین گرگان رود سابقه داشته که آب به صورت طبیعی و بدون مداخله انسانی از چند نقطه در نزدیکی روستای سلاق یلقی و قرنجیک پورامان خارج شده و به سمت شهر آق‌قلا حرکت کرده است. دلیل خروج سابقه‌دار